

Likvärdighet i litteraturundervisning

**En jämförelse av litteraturundervisningens villkor mellan två
gymnasieskolor med olika socioekonomiska förutsättningar**

Alan Naluai

610806 – 8393

2007-01-08

LAU 660 Examensarbete

Korta lärarprogrammet Ht

Göteborgs universitet

Sociologiska institutionen

Handledare: Folke Johansson

Abstract

Titel: Likvärdighet i litteraturundervisning - En jämförelse av litteraturundervisningens villkor mellan två gymnasieskolor med olika socioekonomiska förutsättningar

Författare: Alan Heleaukalani Naluai

Typ av arbete: Examensarbete (10p)

Handledare: Folke Johansson

Examinator: Jan Strid

Program: AUO (60 p), Göteborgs universitet

Datum: Januari 2007

Rapportnummer: Ht06 2490-03

Nyckelord: Likvärdighet, Litteraturundervisning, Socioekonomiska, lärare, Attityd, invandratäthet

Syfte: Studiens övergripande syfte är att visa om en likvärdig undervisning i litteraturundervisning förekommer mellan två skolor med olika socioekonomiska förutsättningar. Två skolor ställdes mot varandra och en jämförelse av de respektive villkoren som möts av eleverna angående litteraturundervisning har gjorts. Övriga faktorer som t.ex. tillgång till resurser, böcker och antalet undervisningstimmar fungerar som underlag men i synnerhet har läraren och lärarens syn, attityd och inställning till sin egen undervisning varit det centrala i den här undersökningen.

Frågeställning: Hur jämföras de här två skolorna i förhållandet till de villkoren som erbjuds eleverna angående litteraturundervisning?
Är villkoren bättre eller sämre beroende på de socioekonomiska faktorer som skiljer de två skolorna åt?
Är litteraturundervisningen i de två skolorna likvärdig?

Metod: Eftersom lärarens syn på litteraturundervisning skulle hamna i fokus så valdes samtalsintervju som lämpligaste metod. Detta gav en närmare och mer ingående beskrivning av lärarens vardagliga erfarenheter och attityd gentemot undervisningen.

Resultat: Förhållanden kring litteraturundervisning i de här skolorna kan sägas vara alldeles jämförbara när det gäller tillgång till resurser och lärarens insats. Det förekom inte någon märkbar skillnad när det gällde undervisningstimmar, tillgång till böcker, lärarens syn/attityd på litteraturundervisning, Lärarens syn på hur eleverna upplever litteraturundervisning eller Lärarens syn på litteraturundervisningens ställning i kursen.

Diskussion Skillnaderna i lärarens sätt att undervisa skönlitteratur berodde mest på vilken typ av elev som undervisades men detta påverkade inte deras engagemang till eleverna eller inställning till kursen på ett negativt sätt. Skillnader uppkom mellan program inom skolorna i större sträckning än vad det gjorde mellan skolorna. Båda skolorna hade börjat ett läsprogram för att kunna ge elever tid i skolan att läsa skönlitteratur utan betygskrav, detta för att öka elevernas läsvana. Den invandratäta skolan gjorde extra insatser för att kunna ge vissa elever en positiv upplevelse av skönlitteratur som t.ex. inköp av särskilda böcker som skulle tilltala just dem.

Innehållsförteckning

1	Inledning	5
2	Bakgrund.....	5
2.1	Litteraturläsningens betydelse	5
2.2	Likvärdigheten bland skolorna	6
3	Problem och teoretisk anknytning	6
3.1	Socioekonomiska faktorer påverkar lärandet.....	6
3.2	Skillnader i lärarens sätt att undervisa	7
3.3	Lärarens attityd kan påverka likvärdighet.....	7
4	Likvärdighet.....	8
4.1	Likvärdigheten - ett släktskapsförhållande	8
4.2	Likvärdighet enligt styrdokumentet	9
4.3	Ojämlig behandling.....	9
4.4	Likvärdigheten ur två perspektiv	10
4.4.1	Tillgångsperspektiv	10
4.4.2	Lärarens ansvar	10
5	Syfte och frågeställning	10
6	Metod	11
6.1	Samtalsintervju	11
6.1.1	Att tolka intervjupersonen.....	11
6.2	Val av skolorna	11
6.3	Olika skolor, olika förutsättningar	12
6.4	Val av intervjupersoner (lärare)	12
6.5	Val av intervjufrågorna	13
6.6	Etiska Hänsynstaganden	13
7	Resultatredovisning.....	14
7.1	Tillgång till undervisningstimmar och böcker	14
7.1.1	Hur många undervisningstimmar får eleverna i skönlitteratur under en termin?	14
7.1.2	Hur väljer man ut de böcker som eleverna ska få läsa under kursen? ..	14
7.1.3	Är dessa böcker lätt tillgängliga för dem?	15
7.2	Lärarens syn på litteraturundervisning.....	16
7.2.1	Upplever du detta som ett roligt moment under kursen? Besvärligt? Varför?	16
7.2.2	I förhållandet till kursplanen hur stor frihet har du angående skönlitteraturundervisning?.....	17
7.2.3	Vad vill du uppnå som lärare med detta moment?	17
7.2.4	Är det ett särskilt viktigt moment jämfört med andra i kursen?	18
7.3	Lärarens syn på eleverna.....	18
7.3.1	Hur tror du att eleverna upplever skönlitteraturundervisning?	18
7.3.2	Tycker de att litteraturundervisning är roligt?	19
7.3.3	Förstår eleverna att litteraturundervisning är viktigt?.....	20
7.3.4	Skulle du ändra någonting för att kunna engagera eleverna bättre?	20
7.4	Övriga kommentarer	21
7.4.1	Ett nytt läsprojekt i båda skolorna	21
7.4.2	JAM Projekt på skola B	22
8	Diskussion.....	23
8.1	Finns det jämlikhet i litteraturundervisning mellan de här två skolorna?....	23
8.1.1	Undervisningstimmar/antal böcker.....	23
8.1.2	Val av böcker	23

8.1.3	Tillgänglighet till böcker.....	24
8.1.4	Lärarens attityd och engagemang	24
8.2	Övriga faktorer.....	25
8.2.1	Lärartäthet.....	25
8.2.2	Läsprojektet.....	25
8.2.3	Program är en stor faktor	25
8.2.4	Typer av böcker	25
9	Sista ord	26
10	Referenser	27
11	Bilagor.....	28

1 Inledning

För ett skolsystem som prioriterar likvärdighet finns då en central uppgift i att försöka minimera negativa effekter av elevens bakgrund av skolprestation så att alla elever ges lika möjlighet till utbildning.¹

Som infödd Hawaiian har jag under min tidigare skoltid uppfattat att hawaiianer som folkgrupp inte förväntades prestera särskilt bra i skolan. De enstaka få som lyckades anses antingen ha haft tur eller trots bakgrunden fötts i en högre ekonomisk klass. Jag har alltid undrat hur en så omfattande del av en folkgrupp kunde vara så misslyckade i skolan och i samma bemärkelse i livet. Själv kände jag mig inte särskilt mindre intelligent än de andra men ändå kändes det som om min plats i samhället redan hade bestämts av andra mäktigare faktorer som inte jag kunde styra. Lärare med andra kulturella bakgrunder förstod inte mig och inte heller mina behov och gjorde så att jag stötte bort allt försök till lärande och det gjorde att jag istället vände mig till andra intressen. Den erfarenheten har idag lett mig till den här undersökningen och svaren som jag söker angående jämlikhet mellan olika sociala klasser. Ämnet som jag har valt är litteraturläsning och tanken att alla ska ha lika möjlighet till en likvärdig undervisning är den motiverande faktorn bakom den här undersökningen.

2 Bakgrund

2.1 Litteraturläsningens betydelse

“Skönlitteraturen, filmen och teatern öppnar nya världar och förmedlar erfarenheter och upplevelser av spänning, humor, tragik och glädje. Skönlitteratur, film och teater hjälper människan att förstå sig själv och världen och bidrar till att forma identiteten. Skönlitteratur, film och teater ger möjligheter till empati och förståelse för andra och för det som är annorlunda och för omprövning av värderingar och attityder”².

Litteraturläsning har visat sig vara av stor betydelse för en människas utveckling på många olika sätt och är därmed en viktig del av en elevs utbildning. Bland de positiva effekterna har man förstått att litteraturläsning komplimenterar språkutveckling genom att förstärka kompetensen i läsförståelse och skrivförmåga. Även studieresultaten generellt anses vara högre bland dem som intresserar sig för skönlitteratur jämfört med dem som inte gör det. Andra undersökningar förknippar litteraturläsning med demokratibildning dvs. utvecklandet av individens demokratiska ideal som t.ex. tolerans och lika människovärde.³ Demokrati och dessa ideal är fundamentalt. Läroplanen och språkläraren har ett guldåge att genom litteratur och litteraturundervisningen framföra dessa ideal till sina elever och samtidigt erbjuda dem den upplevelsen som sägs vara så fördelaktig för deras utveckling. Dessutom, eftersom litteraturundervisning är så viktig så föreslår Lärarnas Riksförbund att regeringen bör satsa på en nationell läsekampanj för att kunna upparbeta en läsvana bland alla elever i landet och det är kanske ett steg åt rätt håll. Frågan är, finns det lika bra förutsättningar för litteraturundervisning bland samtliga skolor i Sverige?

¹ Skolverket, *Vad händer med svensk likvärdigheten i svensk skola* (2006) S. 25

² Kursplan Svenska, <http://www.skolverket.se/sb/d/618>

³ Lärarnas riksförbund, ”Yttrandefrihet i skolan” (2006) <http://www.lr.se/>

2.2 Likvärdigheten bland skolorna

”Skolverkets har i studier visat att det idag finns brister i likvärdigheten. Bland annat på grund av att segregationen mellan skolor har ökat - ”duktiga” elever och elever med högutbildade föräldrar tenderar att i högre utsträckning än tidigare söka sig bort från vissa skolor”.⁴ Skolverket

Likvärdigheten mellan skolorna är ett av regeringens viktigaste mål och kan anses vara centralt bakom uttrycket, ”en skola för alla”. Men olika faktorer kan försvåra situationen och det blir svårt att uppnå den likvärdigheten som så önskas. De socioekonomiska skillnaderna som hör till vårt samhälle har visat sig vara viktiga faktorer som påverkar lärandet fundamentalt. Elever som hör till samhällets högre socioekonomiska grupp har visat sig vara bättre anpassad till skolans villkor och rent generellt, presterar dessa elever bättre än de som tillhör den lägre socioekonomiska gruppen.⁵ Innebörden av detta är att idén om likvärdigheten hotas av de här faktorerna och det är tankbart att det finns en litteraturundervisning som är av bättre eller sämre kvalitet beroende på i vilken skola man studerar.

3 Problem och teoretisk anknytning

3.1 Socioekonomiska faktorer påverkar lärandet

*Elever som går i skolor med hög andel elever med utländsk bakgrund uppnår lägre betygsresultat än elever i övriga skolor. Med detta menas att både infödda elever som elever med utländsk bakgrund presterar sämre jämfört med motsvarande grupper som går i mindre invandrartäta skolor.*⁶ Skolverket

Socioekonomiska faktorer har visat sig vara viktiga i ett undervisningssammanhang och sambandet mellan individens prestation och social bakgrund är väl känd. Enligt en artikel som presenterats av läroverket, *Sociala skillnader är avgörande för elevers resultat*, har det visats att elever med utländsk bakgrund presterar som grupp sämre än infödda elever men också att de socioekonomiska faktorerna påverkar även infödda elever. Det finns ”... negativa effekter av boendesegregation som visar sig i sämre resultat för elever som går i invandrartäta skolor”⁷ dvs. ”elever som går i skolor med hög andel elever med utländsk bakgrund uppnår lägre betygsresultat än elever i övriga skolor. Enligt skolverket kan brister i likvärdigheten ha uppstått mellan olika skolor under de senaste åren och vissa skolor anses nu kunna erbjuda en utbildning av bättre kvalitet än andra skolor”⁸. Om en utbildning är sämre eller bättre vad är i så fall lärarens roll i detta sammanhang? Kan elever från två olika skolor få en likvärdig undervisning i litteratur även om skolornas socioekonomiska sammanställning är långt ifrån varandra?

Enligt en rapport av regeringskansliet ”tycks svenskundervisningen för invandrarbarn (och föräldrar) vara alltför långsam och ineffektiv, vilket leder till ökad segregering inom och förmodligen även mellan skolor” och vidare står det, ”Försämrade etnisk likvärdighet är förmodligen akilleshälen i det svenska utbildningssystemet av idag”⁹. Bland dessa [invandrarproblematik] kan nämnas socioekonomiska ojämlikheter,

⁴ Skolverket pressmeddelande *Likvärdig Utbildning*

⁵ Skolverket pressmeddelande: *Sociala skillnader är avgörande för elevers resultat*

⁶ Skolverket pressmeddelande *Sociala skillnader är avgörande för elevers resultat*

⁷ Skolverket pressmeddelande *Sociala skillnader är avgörande för elevers resultat*

⁸ Skolverket pressmeddelande *Likvärdig Utbildning*

⁹ Skolverket *Likvärdighet i utbildning* s. 43

segregering, kulturella barriärer, främlingsfientlighet, diskriminering m.m.”¹⁰. Enligt de senaste rapporterna finns det viktiga frågor omkring socioekonomiska skillnader och dess påverkan på likvärdigheten som eftersträvas.

3.2 Skillnader i lärarens sätt att undervisa

”Det är tämligen riskfritt att säga att man vet mindre om dem [lärarna] än om deras elever – i varje fall om man ser till mängden av forskningsansatser”¹¹

Mängden forskning om lärarens insats angående litteraturundervisning är förhållandevis liten eftersom det som har studerats handlat i första hand om elevens svårigheter. Forskare är överens om att ”lärarens inställning till och kunskaper om litteratur formar deras undervisning och påverkar det som deras elever lär sig i och om litteratur”.¹²

Få skulle förneka att lärarens insats i ett undervisningssammanhang är mycket viktig och säkerligen en avgörande faktor när det gäller utbildningens kvalitet. Men, den målstyrda läroplanen som är aktuell idag ger mycket frihet till läraren och detta kan betyda en hel del olikheter i hur man undervisar. I en avhandling av Gun Malmgren, *Gymnasiekulturer. Lärare och elever om svenska och kultur* visar författaren hur olika typer av undervisning kan förekomma beroende på lärarens individuella undervisningssätt och elevernas bakgrund¹³. Enligt undersökningen finns det stora skillnader i hur läraren undervisar som är beroende på socioekonomiska faktorer. En lärare som undervisar i svenska på en vanlig treårig linje (en naturvetenskaplig klass) beskrivs som, ”... fullständigt säker på svenskämnets centrala innehåll” och någon som, ”gör det som behövs för att förmedla det”. Här kan hon genomföra en undervisning som är mycket mer omfattande än den på yrkeslinjen och hon har dessutom som mål att förbereda eleverna för akademiska studier¹⁴. Jämförelsen med en lärare på en tvåårig yrkeslinje visade stora skillnader i lärarens insats och attityd till undervisningen. På yrkeslinjen upplever läraren ”svårigheter på flera plan” och ett undervisningsläge där ”pojarna är ibland öppet oförsämda” och där svenskämnet tycks vara ”satt på undantag”¹⁵. Den här läraren vill utföra en undervisning som liknar den som utförs på treåriga linjen men kursens omfattning blir ändå mindre och resultaten påtagligt sämre. Fallet visar att socioekonomiska skillnader påverkar vissa villkor som i sin tur formar lärarens syn på hur undervisningen ska och kan gå till. Detta leder till möjligheten att det skulle kunna förekomma en utbildning av varierande kvalitet beroende på de villkoren.

3.3 Lärarens attityd kan påverka likvärdighet

Diskriminering kan ha sin grund i olika motiv: personliga fördelar (homogena skolor är mindre arbetskrävande för personalen), ”tycke och smak” (man arbetar helst med sina likar), socialt tryck (t.ex. från föräldrar eller majoritetsgruppen) eller fördomar (snedvriden information på grund av kulturella klyftor)¹⁶.

Utbildnings- och kulturdepartementet

Attityd kan definieras enligt Barros och Elia som, ”... the individual's prevailing tendency to respond favorably or unfavorably to an *object* (person or group of people,

¹⁰ Skolverket *Likvärdighet i utbildning* s. 48

¹¹ Arfwedson s. 22

¹² Arfwedson s. 23

¹³ Arfwedson s. 23 -30

¹⁴ Arfwedson s. 27 - 28

¹⁵ Arfwedson s. 27 - 28

¹⁶ Skolverket *Likvärdighet i utbildning* s. 24

institutions or events). Attitudes can be positive (values) or negative (prejudice)".¹⁷ Även lärarens attityd har visat sig vara en viktig faktor angående effektivitet i ett undervisningssammanhang och är därför en viktig del av den här uppsatsen. Enligt Barros och Elia, "Teachers tend to see school failure as a result of the socio-psychological deprivation due to social conditions of child and family. Low expectations for these students generate poor teaching practices. Therefore, the tendency to put the responsibility of their (teachers) ineffectual performance on the students"¹⁸. Lärarna utför i vissa fall en undervisning som är mindre effektiv eftersom de anser att det är eleverna som har påverkats negativt av socioekonomiska faktorer och att eleverna ändå inte har de färdigheter som krävs och vidare att ansvaret för misslyckandet därför ligger hos eleven och inte hos läraren. Lärarens attityd kan anses vara nonchalant och undervisningen för de här eleverna kan förmodas vara av sämre kvalitet än vad den skulle ha varit med en grupp elever som var mer högpresterande. För att tydliggöra, en lärare som har en positiv attityd mot sina elever ska också ha en positiv effekt på undervisningen och på detta sätt höja utbildningens kvalitet eller tvärtom. Oavsett skall eleverna mötas av samma engagemang av läraren och erbjudas en upplevelse som är av lika värde trots elevernas bakgrund.

4 Likvärdighet

"I frågor rörande människovärdet kan likvärdighet användas liktydigt med "människors lika och fundamentala värde" men i den här bemärkelsen kan begreppet aldrig vara fullkomligt".¹⁹ Axel Carlberg

"Någon explicit definition av likvärdighet finns så långt jag vet inte"²⁰ Sven-Åke Johansson

Begreppet likvärdighet är svårt att definiera eftersom ordet används i många olika sammanhang. Därför kan en diskussion om likvärdighet belysa hur begreppet används i den här undersökningen och i vilken begränsning.

4.1 Likvärdigheten - ett släktskapsförhållande

Enligt Bonniers svenska ordbok betyder likvärdig, "värd lika mycket, lika bra" men denna enkla definition kommer inte ens nära alla de olika sätten som skulle kunna beskriva detta väldigt meningsfullt ord. Likvärdighetsprincipen, enligt Axel Carlberg är grundat i tanken att "... två eller fler element kan i en jämförelse anses... ha samma grad eller mått eller styrka" vilket innebär att likvärdighet måste betraktas från ett "släktskapsförhållande två eller flera saker emellan"²¹. Likvärdigheten är som sagt svårt att definiera men detta kan tydliggöras genom att jämföra två olika subjekt för att kunna värdera likvärdigheten de emellan. Jämförelsen i detta fall kommer att handla om två skolor med olika socioekonomiska förutsättningar och ur detta förhållande ska en bedömning om likvärdighet göras med avseende på först och främst lärarens attityd till sin undervisning och sina elever.

¹⁷ Barros & Elia kap. 3 vii

¹⁸ Barros & Elia kap. 3 vii

¹⁹ Skolverket *Likvärdighet i skolan* s. 10

²⁰ Skolverket *Likvärdighet i skolan* s. 276

²¹ Skolverket *Likvärdighet i skolan* s. 10

4.2 Likvärdighet enligt styrdokumentet

Enligt läroplanen:

”Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform skall vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas (1 kap. 2 och 9§§). Normerna för likvärdigheten anges genom de riksgiltiga målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. Det finns också olika vägar att nå målen. Särskild uppmärksamhet måste ägnas åt de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig göras lika för all.”²²

Dilemmat här kan tydliggöras. Å en sida ska undervisningen vara likvärdig för alla men å andra sidan skall den ta hänsyn till elevernas olika förutsättningar, behov och kunskapsnivå. En gymnasieelev vars läsförmåga inte fullständigt utvecklats får, enligt de här riktlinjerna, läsa enklare böcker, (t.ex. ”ungdomsböcker”) eftersom det är just de böckerna som passar elevens kunskapsnivå. Att denna elevs undervisning, jämfört med en elev som kan läsa Tolstoy t.ex., kommer att ha olika värde vid kursens slut ifrågasätts inte i den här undersökningen. Likvärdighet i denna bemärkelse innebär en utbildning som är lika mycket värd i förhållandet till tillgång till näringslivet.

Möjligheten till framtida jobb och fortsatta studier är resultaten av denna typ av olikvärdighet och staten har ansvar att förse skolorna med tillräckliga resurser för att kunna erbjuda olika typer av stödundervisningar som kan motverka denna typ av brist i utbildningen. Lärarens attityd är central i den här undersökningen och utbildnings värde ingår inte i den här undersökningens omfattning. Det som är väsentligt då i detta sammanhang är att det inte förekommer någon ojämlik behandling på grund av elevens särskilda förutsättningar. Den här studien går ut på att bedöma om eleverna behandlas med lika värde i de undersökta skolorna. Olika typer av böcker diskuteras vidare i sektion 8.2.4.

4.3 Ojämlik behandling

”Likvärdig” och ”lika” är två distinkta begrepp och särskiljningen förekommer i styrdokumentet ur ett hänsynstagande till samhällets mångfald²³. Samma kurs får undervisas på en mängd olika sätt och skilja sig från lärare till lärare och skola till skola beroende på elevernas särskilda förutsättningar men det får inte förekomma någon ojämlik behandling på grund av samhällets mångfald.

”Ojämlik behandling kan syfta på socialt eller kulturellt snedvridna läroplaner, juridiska hinder för tillträde eller diskriminerande behandling, som ofta är följden av brist på ömsesidig förståelse på grund av sociala eller kulturella klyftor mellan parterna”. Sveriges Landrapport²⁴

Likvärdigheten i den här undersökningens bemärkelse syftar på jämlik behandling av eleverna angående resurser som används i litteraturundervisning och lärarens insats i klassrummet. De villkoren som möts av eleverna angående litteraturundervisning

²² Läroplan LPF 94 (Se kapitlet *En likvärdig utbildning*)

²³ SVERIGES LANDRAPPORT likvärdighet i utbildning s. 23

²⁴ SVERIGES LANDRAPPORT likvärdighet i utbildning s. 23

borde kunna ses som jämförbara mellan skolorna. Möjligheterna till resurser som t.ex. tillgång till böcker, undervisningstimmar osv. och lärarens insats i klassrummet borde vara också jämförbara mellan skolor trots de olika förutsättningar som finns. Eleverna från olika skolor ska anses ha lika värde och därmed ska möjligheterna som erbjuds dem vara desamma.

4.4 Likvärdigheten ur två perspektiv

Begreppet likvärdig är mångtydigt och kan därför betraktas ur olika perspektiv. Likvärdighet i svensk skola enligt Johansson, Gullstam och Mott är ett begrepp som kan utgöras av ”*Lika tillgång till utbildning, Likvärdig utbildning och utbildningens lika värde*”²⁵. Den här undersökningen kommer att använda sig av de första två perspektiven dvs. tillgångsperspektiv och utbildnings perspektiv eller för att vara mer precis lärarens ansvar i utbildningen. (Det tredje perspektivet handlar om den avslutade utbildningens värde och hamnar utanför den här undersökningens omfattning).

4.4.1 Tillgångsperspektiv

Det första perspektivet kan kallas för ett tillgångsperspektiv där tillgång till resurser t.ex. böcker, lärare, undervisningstimmar ska jämföras mellan de skolorna. Enligt Ingrid Jönsson, ”Förutsättningar för skolverksamheten i form av lärartillgång, läromedel etc. ska vara lika för alla”²⁶. Eleverna från båda skolorna skall ha lika tillgång till de resurser som gör litteraturundervisning till en härlig upplevelse.

4.4.2 Lärarens ansvar

Det andra perspektivet är likvärdig utbildning och det enligt Johansson, Gullstam och Mott, ”*definieras som den faktiska verksamheten/undervisningsprocessen*”²⁷ och i denna bemärkelse kommer jag att fokusera på lärarens uppgift och i synnerhet lärarens syn på sina elever och utbildningen som helhet. För att kunna utföra en likvärdig utbildning behöver läraren en god pedagogisk kompetens.²⁸ Det är en av undersökningens mål att tolka lärarnas engagemang och attityd mot sina elever för att sedan kunna göra en bedömning om likvärdighet. Har lärarna i båda skolorna samma engagemang mot sina elever och sitt arbete eller finns där en skillnad i hur läraren betraktar sin uppgift?

5 Syfte och frågeställning

Två skolor kommer att ställas mot varandra för att kunna jämföra de respektive villkoren som möts av eleverna angående litteraturundervisning. Övriga faktorer som t.ex. tillgång till resurser, böcker, undervisningstimmar osv. skall redovisas som en del av underlaget till bedömningen men det är i synnerhet läraren och lärarens insats som har hamnat i fokus. Det är genom lärarens syn på sin egen undervisning som jag hoppas få insikt i undervisningens kvalitet och hur den kan skilja sig åt mellan

²⁵ Skolverket *Likvärdighet i skolan* s. 261

²⁶ Skolverket *Likvärdighet i skolan* s. 213

²⁷ Skolverket *Likvärdighet i skolan* s. 262

²⁸ Skolverket *Likvärdighet i skolan* s. 267

skolorna. Syftet är *att visa om en likvärdig utbildning i litteraturundervisning förekommer mellan två skolor med olika socioekonomiska förutsättningar.*

Frågeställning:

- Hur jämförs de här två skolorna i förhållandet till de villkoren som erbjuds eleverna angående litteraturundervisnings?
- Är villkoren bättre eller sämre beroende på de socioekonomiska skillnader som skiljer de två skolorna åt?
- Finns där likvärdighet i litteraturundervisning mellan de här två skolorna?

6 Metod

6.1 Samtalsintervju

Eftersom lärarens attityd blir för den här undersökningen en viktig faktor har jag valt samtalsintervjuer som lämpligaste metod för att samla forskningsmateriell. Enligt Esaiasson, är samtalsintervjuer särskilt lämpade i situationer där, ”... vi vill att våra resultat skall säga något om människors vardagliga erfarenheter” och vidare, ”när vi vill veta hur människor själva uppfattar sin värld”²⁹ En viktig insats i den här undersökningen är att kunna förstå varje lärares upplevelse kring litteraturundervisning för att kunna formulera en uppfattning om lärarens insats och även effektivitet. Samtalsintervjuer erbjuder möjligheten till djupare svar och därmed större insikt i lärarens attityd. Samspelet och interaktion mellan intervjuare och de intervjuade gav ytterligare information som man inte skulle ha fått av en annan forskningsmetod.³⁰

Nackdelen med intervju som metod är att denna innebär färre forskningssubjekt vilket innebär vissa begränsningar för undersökningen. I det här fallet finns en möjlighet att lärarna som var villiga att ställa upp på intervjun skulle visa sig vara just de som var engagerade, duktiga, kompetenta, osv.

6.1.1 Att tolka intervjupersonen

”Att utgå från människors vardagserfarenhet är på många sätt ett signum för samtalsintervjun”³¹ och för att kunna förstå och begripa lärarens syn, attityd och engagemang till sitt arbete krävs en viss tolkning under intervjusituationen. I den här undersökningen tar jag en viss frihet att tolka lärarens syn på världen som hon undervisar i. Dessvärre kan det innebära vissa företeelser som t.ex. en positiv eller negativ attityd kan verka vara alldeles tydlig under intervjusituationen men inte lika uppenbar då resultaten läggs fram.

6.2 Val av skolorna

De två skolorna som undersöktes valdes med hänsyn till de socioekonomiska skillnaderna som ligger till grund för den här undersökningen. Skolornas identiteter behålls anonyma för att bevara dessas integritet och för diskussionens skull ska de här efter enkelt kallas för skola A och skola B. Skola A kommer att representera den

²⁹ Esaiasson et. al. Kap. 14

³⁰ Esaiasson et. al. s. 279

³¹ Esaiasson et. al s. 280

skolan med de fördelaktiga förutsättningarna medan skola B kommer att representera den skolan med de mindre fördelaktiga förutsättningarna. En skola ligger i en liten medelklass kommun strax utanför Göteborg och har en hög andel elever med svensk bakgrund. Den andra skolan ligger mitt i Göteborgscentrum och elevpopulationen är betydligt mer invandrartätt.

6.3 Olika skolor, olika förutsättningar

Skillnaden i invandrartäthet mellan skola A och skola B är enskilt den största faktorn som skiljer de här två skolorna åt. År 2005 finns 8 % elever med utländsk bakgrund på skola A jämfört med 37 % på skola B. Andra faktorer har visat sig vara jämförbara som t.ex. antal lärare per hundra elever som var att 8,2 respektive 8,3 procent och kostnaden för undervisning som beräknats till 60000 kr. respektive 59900 kr. per elev. I denna bemärkelse har eleverna i de respektive skolorna jämförbara förutsättningar men dessvärre visar det sig att skillnaden angående betyg och behörighet mellan de här skolorna är betydlig. Andel elever med slutbetyg efter tredje året beräknas till 87,7 % på skola A jämfört med 70,3 % på skola B och andel elever med grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier beräknades till 93,3 jämfört med 85 procent i de respektive skolorna. En betydligt högre andel elever från skola A har lyckats skaffa sig slutbetyg och behörighet till högskolan jämfört med skola B.³²

Fig. 1

År 2005	Skola A	Skola B
Andel elever med utländsk bakgrund	8	37
Antal lärare (heltidstjänster) per hundra elever	8,2	8,3
Kostnad per elev (kr.) exk. Lokal	60000	59900
Totalt Gymnasieskolan år 3		
Andel elever med slutbetyg	87,7	70,3
Andel elever med grundläggande behörighet till universitets- och högskolestudier	93,3	85

6.4 Val av intervjupersoner (lärare)

Ett stort problem med den här typen av datainsamling visade sig vara den motvillighet som påträffades bland lärarna när det gällde att ställa upp på intervju. På grund av detta blev mitt val av intervjupersoner begränsat till just de som kunde tänka sig att intervjuas. Antal lärare blev fem plus tre i de respektive skolorna. Andra försök att få lärare att ställa upp möttes med misslyckande och till slut nöjde jag mig med de antal lärare jag fick. Trots detta, lyckades jag ändå få tag i en bra blandning av olika lärare dvs. i olika åldrar, med olika undervisningserfarenhet och olika program. "Maximal variation" enligt Esaiasson³³ handlar om att inkludera, i det här fallet, alla typer av lärare och jag är nöjd med att ha lyckats få en bred variation i mellan lärare.

32 Samtliga statistik redovisningar hittats på Skolverket.se och dess Internetbaserade resultat- och kvalitetsinformationssystem SIRIS.

33 Esaiasson et. al. 287

Här visas en översikt av de lärarna som deltog i undersökningen:

Skola A	Antal år som lärare	Program
Lärare A	9	Es = Estetiskt
Lärare A	3	Bf = Barn och fritid
Lärare A	8	Bf = Barn och fritid
Lärare A	6	Jm = Journalistik/Media Sp = Samhällsprogram
Lärare A	6	Sp = Samhällsprogram El = Elektrikerprogram
Skola B	Antal år som lärare	Program
Lärare B	25	Bf = Barn o fritid Tp = Turist program
Lärare B	35+	Sp = Samhällsprogram
Lärare B	20	Bf = Barn o fritid Sp = Samhällsprogram

För att kunna skilja lärarna åt under diskussionen ska de kallas enligt skolan, års erfarenhet och program. Lärare B35Sp representerar Läraren på skola B som har 35 års erfarenhet och undervisar i Samhällsprogram.

6.5 Val av intervjufrågorna

Jag har valt följande faktorer som vanligtvis ingår i litteraturundervisning.

- **Undervisningstimmar** – eleverna från båda skolorna borde få möjligheten till jämförbara undervisningstimmar med hänsyn till litteraturundervisningens betydelse.
- **Tillgång till böcker** – eleverna från båda skolorna borde kunna få lika möjlighet till ett brett sortiment böcker och även böcker som de själva skulle vilja vara intresserade av.
- **Lärarens syn/attityd på litteraturundervisning** – lärarna borde kunna visa en positiv inställning mot litteraturundervisning oavsett elevernas respektive förutsättningar.
- **Lärarens syn på hur eleverna upplever litteraturundervisning** – lärarna borde kunna visa en positiv inställning mot sina elever oavsett deras respektive förutsättningar.
- **Lärarens syn på litteraturundervisningens ställning i kursen** – lärarna på både skolorna borde inse och lyfta fram litteraturundervisning och dess betydelse i lika grad.

Skolorna borde kunna förse sina elever med liknande villkor i förhållandet till de här faktorerna när det gäller de här faktorerna. Frågorna till intervjupersonerna har valts för att kunna ge insikt i hur dessa faktorer förvaltas på de respektive skolorna.

6.6 Etiska Hänsynstaganden

Hänsyn har tagits till etiska regler och de fyra huvudkraven, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet enligt Vetenskapsrådet.

Samtliga deltagare var frivilliga och hade informerats om undersökningens syfte innan intervjuerna skedde. Deras anonymitet har försäkrats såsom skolornas och ingen utomstående skulle kunna utläsa deltagarnas identitet utifrån det här materialet. Material från den här undersökningen är tillgängligt på begäran såsom undersökningens manus.

7 Resultatredovisning

7.1 Tillgång till undervisningstimmar och böcker

7.1.1 Hur många undervisningstimmar får eleverna i skönlitteratur under en termin?

Läraren skola A	Undervisningstimmar	Antal romaner per termin
A9Es	3 timmar	1
A3 Bf	-	1
A8Bf	-	1
A6SpJm	-	1
A6 SpEl	-	1
Läraren Skola B	Undervisningstimmar	Antal romaner per termin
B 25 BfTp	-	1
B 35 So, Dr	-	Svårt att säga, det ingår i alltihopa
B20SpBf	-	1.5

Frågan tycks vara svår för samtliga lärare att svara på eftersom de flesta inte hade räknat ut rena lektionstimmar på detta sätt. Däremot kunde de flesta ange antal böcker per termin vilket i de allra flesta fallen visade sig vara att en bok förväntades av varje elev per termin. Ett undantag förekom vid Skola B där läraren B20SpBf krävde 1.5 per termin eller 3 böcker under året.

Sammanfattning

Angående undervisningstimmar eller krav på antal böcker per termin kan man konstatera att det inte finns någon större skillnad mellan de två skolorna och förhållandena är alldeles jämförbara.

7.1.2 Hur väljer man ut böcker som eleverna ska få läsa under kursen?

Med tanke på elevernas olika förutsättningar i de här två skolorna så har samtliga lärare ändå uttryckt att eleverna har i stort sett ett fritt val när det gäller vilken bok som de får läsa. Det finns knappast någon skillnad i hur böckerna väljs mellan de två skolorna men i flera fall finns där ett samband mellan valfrihet och typen av elev. På skola A finns en viss skillnad som verkar bero på vilket program läraren undervisar i. A3Bf:

"fritt val för de elever som aldrig har läst en bok och som hatar det så starkt".

A6SpEp:

"... på Ep, de killarna ... många som säger att de har aldrig läst en bok... då får de välja fritt. Syftet är bara att de ska läsa överhuvudtaget".

Men de här kommentarerna skiljer sig i viss mån jämfört med läraren från samhällsprogrammet. A6SpJm:

"Antingen väljer eleverna ett tema ut efter mina förslag eller så bestämmer jag att hela klassen ska läsa samma bok, eller så tar jag fram 5 – 6 titlar så får de slå om dem eller så kan de välja helt fritt. Alla de här sätten funkar bra men det beror på klassen och hur man förbereder sig".

Läraren verkar inte ha någon begränsning i sättet att undervisa och uttrycker flera möjliga alternativ på hur hon skulle kunna lägga upp momentet. Det som ger henne alla de här möjligheterna kan vara beroende på eleverna som hon undervisar och deras förutsättningar. Sp anses ha förhållandevis hög presterande elever och Jm, fastän det är ett mer praktiskt ämne, kan ändå ha ganska hög presterande elever. Detta kan vara en underliggande faktor till hennes, till synes, obegränsade undervisningsalternativ.

På skola B har läraren börjat ett nytt projekt för att kunna locka elever in i den skönlitterära världen. Läraren B35Sp ska få köpa in böcker som inte har Europeiska rötter för att:

"Våra elever har ju ganska liten läsvana och det är väldigt viktigt att de läser böcker som de kan identifiera sig med...". Eleverna i årskurs 1 får välja själv bland de här nya böckerna och läsa hur mycket de vill".

I det här fallet har skolan fyllt ett särskilt behov i samband med elevernas särskilda förutsättningar och försett de med böcker som förhoppningsvis kommer att göra litteraturläsning till en bra upplevelse för dem.

Sammanfattning

Valet av böcker tycks vara en fråga om individens kapacitet och någon märkvärdig skillnad i denna bemärkelse finns inte mellan skolorna. Istället kan det vara en fråga om vilket program som man undervisar och i vissa fall kan detta innebära ytterligare undervisningsmöjligheter för läraren.

På skola B görs en skicklig insats för att ytterligare ge möjligheter till eleverna med invandrabakgrund så att de ska kunna få en bra upplevelse i litteraturundervisningen.

7.1.3 Är dessa böcker lätt tillgängliga för dem?

Läraren skola A	Svar
A9Es	Oftast är det så att många elever läser samtidigt och böckerna blir utplockade på biblioteket.
A3Bf	Ja visst, på biblioteket finns ganska bra böcker
A8Bf	Vi har kommunbiblioteket nära
A6 So, Jm	Antingen finns de här på skolan, eller så har vi haft möjlighet att köpa in böcker, eller så får de låna på biblioteket. Det brukar inte vara något större problem för dem. Det finns ganska mycket pengar för att vi kan köpa in... varje gång jag har önskat böcker så har jag fått köpa in det.
A6 So, El	Ja det tycker jag... biblioteket... vi kan köpa in.
Läraren Skola B	
B 25 Bf, turist	Ja, i skolbiblioteket eller stadsbiblioteket. De behöver inte köpa. <i>Har skolan resurser, är det svårt att köpa in böcker?</i> Nej det är inte svårt och vi köper varje år, jag upplever inget krångel med att köpa in böcker
B 35 So, Dr	Nej inga problem och nu har vi fått extra pengar
B 20 SpBf	Ja

Sammanfattning

Tillgängligheten till böcker tycks inte vara något större problem för någon av de här skolorna eftersom båda är försedda med ett lokalbibliotek och nära till ett större kommunaltbibliotek där alla möjliga typer av böcker finns att låna. Det finns inte heller någon större skillnad när det gäller att köpa in böcker mellan de här skolorna och flera lärare från båda håll säger att de alltid har fått köpa in böcker som de föreslagit.

7.2 Lärarens syn på litteraturundervisning

En viktig uppgift i den här undersökningen var att ta reda på lärarens attityd. Detta är syftet bakom följande frågor.

7.2.1 Upplever du detta som ett roligt moment under kursen? Besvärligt? Varför?

Samtliga lärare upplever skönlitteraturundervisning som en rolig del av kursen och de flesta talar gärna om den stunden då en motvillig elev förvandlade till en elev som äntligen kunde uppskatta att läsa en bok. Samtidigt uttryckte de allra flesta att det kunde vara besvärligt också och andledningarna visade sig vara ganska lika oavsett skolan. Det som kan vara intressant att notera är att lärarna verkar anpassa sig till elevernas förutsättningar och de har visat liknande sätt att hantera svårigheter. För samtliga lärare har fritt val av böcker förknippats med en lyckad litteraturundervisning och detta uttrycktes flera gånger. Andra svårigheter har förknippats med redovisning som vanligtvis ingår i litteraturläsning. Läraren på skola A, A8Bf uttryckte det så här:

"Det besvärliga är att man förväntas göra någonting med boken. Hur pass djup ska analysen vara eller är det viktigare att de har läst boken och att man gör en mindre uppgift."

Det kan betyda att vissa elever kan få godkännas med en mindre uppgift eftersom det skulle vara för jobbigt för de att fullfölja en mer invecklad uppgift.

På skola B märker man samma attityd mot vissa "svåra" elever där läraren B20SpBf, säger att, *"... man får variera uppgifter. De svåra får göra en muntlig redovisning ensam."*

Läraren B35Sp, har ett annat sätt att överbrygga problemet med besvärligheter och hon säger att:

"... eleverna idag har väldigt svårt att tillgodogöra sig gammal, lite äldre litteratur så man får ge dem... man kan använda film, TV... i samband med boken ... när det gäller gammal litteratur..."

Hon har hittat sitt sätt att förmedla kunskapen även till dem som annars skulle ha det svårt att begripa den här typen av litteratur och utbildningens kvalitet förblir på en rimlig nivå.

Den läraren, A6SpJm, som inte hade några svårigheter alls i litteraturundervisningen sa så här:

"Jag tycker att det är kul. Jag tycker inte att det är besvärligt. Jag tycker att det är roligt och jag tycker att jag har sett många elever som inte varit intresserade av att läsa, de har blivit intresserade och det är... förespråka stort valfrihet även om det kan ställa till lite."

I den här frågan liksom i flera andra frågor kan den viktigaste faktorn vara just den typen av elever som undervisas dvs. vilket program de hör till. Hennes positiva inställning är tecken på att undervisningen inte vållar något besvär särskilt när man

jämför med de andra lärarna. Hon är, i alla fall, den enda som inte har funnit något problem med litteraturundervisningen.

Sammanfattning

Det verkar inte vara någon stor skillnad mellan de här skolorna angående denna fråga. Svaren pekar mot att en skillnad i att undervisningskvalitet kan förekomma efter program istället för skola. Eleverna på vissa program kan få lättare eller svårare uppgifter beroende på vilka program dem läser i men det kan förekomma i både skolorna i mer eller mindre omfattning. Det visade sig också att lärarna från skola A tyckte lika mycket om litteraturundervisning som de från skola B. Problemen med litteraturundervisningen och sättet att hantera dessa visade sig vara alldeles jämförbara i både skolorna.

7.2.2 I förhållandet till kursplanen hur stor frihet har du angående skönlitteraturundervisning?

Samtliga lärare har uttryckt att de har stor frihet angående kursplanen och de flesta håller med om att man kan anpassa sig till denna men den friheten kan också innebära en skillnad i utbildningens kvalitet. Läraren A8Bf säger att:

"Mitt uppdrag är att eleverna ska läsa och då tar jag väl någon frihet att inte enbart erbjuda det som förväntas kanske inom de restriktiva kurserna utan mitt mål är att de läser och att de får en lustfylld upplevelse"

Här erkänner hon att hon släpper på vissa förväntningar enligt kursplanen för att kunna ge eleverna en "lustfylld upplevelse". Detta i sig är inte något mål enligt kursplanen utan det är en väldigt lös tolkning av det som egentligen står i kursplanen.

Sammanfattning

Dagens kursplan erbjuder möjligheten för en bred och varierande undervisning och lärarna tycks inte ha något besvär att uppnå de målen som finns i den. Däremot kan det innebära att vissa lärare tar sig stora friheter med hänsyn till elevernas förutsättningar vilket kan skapa en undervisning av högre eller lägre kvalitet. Dock har det visat sig att skillnaderna förekommer mer i samband med olika program och inte på grund av skolornas olikheter.

7.2.3 Vad vill du uppnå som lärare med detta moment?

Att höja läseintresset bland eleverna verkar vara det allra mest eftertraktade målet för samtliga lärare och yttrades först i de flesta fall. Svar som, "...att de ska tycka att det är kul" eller "att eleverna ska kunna tänka sig att låna en bok när de går ut härifrån" eller "att de ska läsa mer... att de ska läsa hela tiden" håller samtliga lärare med om. Det intressanta med den här frågan är att alla de här lärarna oavsett skola visar ett stort engagemang för litteraturläsning. Läraren A6SpJm säger att:

"För det första att de inser att det är roligt att läsa och att de får en aha upplevelse och sen att de tränar sig att se språket och det i sin tur leder till att bli duktigare att skriva och tala. Det fyller många funktioner".

Ett liknande svar får vi väl höra från Läraren B25BfTp på men hon trycker också på elever med invandrarbakgrund:

"Jag vill att de läser mer, det är det primära målet... .. att de ska läsa hela tiden... efter skolan också, alltid. När de sätter sig på bussen eller spårvagnen ska de ha

boken i näven och läsa på vägen hem. Jag tycker att det är viktigt för elever med andra modersmål eftersom jag har svenska som andraspråk tycker jag är det ytterst viktigt att de läser så mycket som möjligt utanför läxböcker för att de utvecklas i språket på det viset också"

Läraren i detta fall lyfter fram det betydelsefulla av litteraturläsning för elever med invandrabakgrund och håller detta som ett av de viktigaste målen angående elevens språkutveckling.

Sammanfattning

Lärarnas svar visar inte på någon skillnad mellan skolorna i de målen som satts upp av lärarna. Samtliga tycker att läseintresset är det allra viktigaste och särskilt i skola B visas det ett engagemang och betoning på litteraturläsningens betydelse för elever med invandrabakgrund.

7.2.4 Är det ett särskilt viktigt moment jämfört med andra I kursen?

Svaret på den här frågan var olika för olika lärare. En del tyckte att litteraturläsning var en del av det hela och de olika momenten var som kuggar i varandra, en väg dit medan andra lärare tyckte att litteraturläsning var kanske det allra viktigaste momentet i undervisningen. Läraren på skola A, A8Bf uttryckte att:

"Det här är på ett sätt det viktigaste, får de igång sin läsning så får de så mycket mer på köpet"

och läraren på skola B, B 25 Bf, turist,

uttryckte att:

"Jag tycker att skönlitteratur är viktigare än allt annat i svenskan. Det ger så mycket mer. När man läser mycket, utveckla man i språket och man lär sig skriva på samma gång. Man blir bättre på att skriva när man läser mycket".

Sammanfattning

Lärarna på båda skolorna prioriterar litteraturundervisning i lika hög grad men vissa tycker litteraturundervisningen hör hemma i en helhet eller ett sammanhang medan andra, helt enkelt, talar för den starka påverkan som särskilt litteratur kan ge till eleverna. Oavsett fanns ingen stor skillnad mellan skolorna med avseende på i lärarnas uppfattning av litteraturläsningens ställning i kursen.

7.3 Lärarens syn på eleverna

7.3.1 Hur tror du att eleverna upplever skönlitteraturundervisning?

Flera lärare från skola A har uttryckt att det finns elever som tycker negativt om litteraturundervisning men ofta berodde det på vilket program man undervisade i. A6SpEl:

"Elever överhuvudtaget tycker inte att det är så roligt att läsa böcker egentligen... det beror på vilket program... många tycker eller prioritera datorn (TV:n) istället".

A9Es:

"Det är så olika på olika program. De som går på naturprogrammet läser mycket medan de som har praktiska kurser läser inte alls och de kan uppleva litteraturundervisning som negativt".

Andra lärare från skola A lyckades övervinna svårigheter som läraren A8Bf:

"Ibland är det tufft för de men jag tycker att jag har vunnit dem, de köper de kriterierna jag sätter upp och förutsättningarna, de tycker att det är schyst... välja en annan bok gärna"

Men den läraren som verkar tro mest på att hennes elever är positivt inställda är A6SpJm:

"Jag tror att de upplever det positivt eftersom de dels har frihet att många gånger var med och bestämma vilket ämne eller vilket tema eller författare vi ska jobba med... och att de får byta ut en bok som de tycker är tråkig. Jag vill att lusten och glädjen ska vara viktigt för dem".

I kontrast har samtliga lärare från skola B en mer positiv syn på sina elevers upplevelse men det här berodde ofta på att eleverna fick välja fritt bland böckerna.

B25 Bf, Tp:

"De flesta gillar att läsa eftersom de får välja själva. Jag vet inte om det skulle vara lika roligt om det var bestämda böcker att de här måste ni läsa".

B 20 SpBf:

"Positivt ja, tvinga inte, byt bok".

B35Sp:

"Svårt att säga, hittar man bara böcker som de tycker om så tycker de att det är roligt och läsa, sen är det en del som läser så långsamt så att de har svårt att koncentrera sig men man får hitta bara bra böcker".

Samma lärare uttryckte sig om eleverna med invandrar bakgrund:

"Även om det är massor som har lite dålig svenska så är tröskeln ändå ganska bra. Det får inte vara för svår text".

Sammanfattning

Det som tycks vara mest avgörande för en positiv eller negativ upplevelse bland eleverna är programmet man hör till och inte skolan man läser i. Lärarna i de flesta fall tror på att man ska kunna välja fritt bland böckerna och lärarna på skola B verkar vara minst lika positiva mot sina elever som dem på skola A (om inte mer).

7.3.2 Tycker de att litteraturundervisning är roligt?

Liksom föregående fråga, det som avgör frågan tycks ha mer med programmet att göra än vilken skola man läser i.

A9Es:

"Om man ser på program så är det vissa som tycker att det är roligt och vissa som inte tycker det."

A3Bf:

"De tycker inte att det är roligt utan de känner nog att det verkligen är ett måste"

A8Bf:

"Goda strategier och om en elev har svårt att ta sig igenom boken kan hon välja cd boken plus boken för att kunna läsa igenom. Men att de här en stor frihet och jag möter dem där de är"

Läraren A8SpJm har det mest positiva att säga om sina elever bland lärarna på skola A:

"Min erfarenhet är att de tycker att det är roligt och att få en sån elev (som inte tycker om att läsa) till att läsa och tycker att det är kul så känner jag mig väldigt nöjd och belåten, det har hänt flera gånger... en aha upplevelse."

På skola B är samtliga lärare överens att de flesta elever tycker att litteraturundervisning är roligt. B 25 Bf, Tp:

Ja det skulle jag kunna säga

B35Sp:

Ja, om det är bra böcker”.

B20SpBf:

Ja, de allra flesta tycker om det

Sammanfattning

Lärarna på skola A som undervisar i praktiska ämnen upplever i varje fall att många elever inte tycker att litteraturundervisning är roligt och läraren på SpJm har bara positiva saker att säga om sina elever. Enligt lärarna finns det en tydlig skillnad när det gäller elevernas inställning *mellan* de olika programmen. Samtliga lärare på skola B har uttryckt att deras elever tycker att det är roligt, vilket är ett någorlunda oväntat resultat med hänsyn till skolans elevpopulation. Anledningen bakom det här är oklart men fritt val av böcker, inköp av böckerna som eleverna identifierar sig med och inte minst lärarens inställning mot sina elever spelar förmodligen en roll i hur eleverna engagerar sig för litteraturundervisning på skola B.

7.3.3 Förstår eleverna att litteraturundervisning är viktigt?

Svaret på den här frågan varierar mellan lärare och antingen tycker läraren att eleverna förstår litteraturläsningens betydelse eller inte. Skillnader förekommer mellan program snarare än mellan skolorna. So läraren A6 So Jm:

”Det beror på vilket program, de eleverna som läser på samhällsprogram... jag tror att de inser vikten av det för vi pratar mycket om tidningsläsning och bokläsning och bildning och för dem är det viktigt. ... på media programmet, ett praktiskt program, de eleverna har inte förstått vitsen med det på samma sätt. ... ingen som skulle läsa i alla fall och jag har ju valt andra böcker för dem men de har inte tyckt att det var lika roligt”.

Läraren i det här fallet kan engagera Sp eleverna på ett annat sätt än hon kan med dem som går på media programmet och hon talar även om en viss särbehandling. Svaret kan jämföras med en lärare från samma skola, läraren A9Es:

”Vi pratar inte så himla mycket om det utan de gör det (läsa) för att jag säger till dem att de ska göra det”.

Svaret kan tyckas vara nästan nonchalant särskilt om man jämför med en av lärarna från skola B, B25 BfTp:

”Jag tror att de flesta förstår att det är viktigt eftersom jag brukar tala om för dem hur viktigt det är för språket... har de inte fått veta det innan så...”.

I det här fallet visar läraren sitt engagemang för sina elever och hon är den ende, bland samtliga lärare, som uppgav att hon, med flytt, talar om litteraturundervisnings betydelse för sina elever.

Sammanfattning

Svaren visar att skillnader förekommer mellan program och även att lärarna kan särbehandla eleverna efter program. Vidare har det visat sig att lärarens engagemang mot sina elever inte kan sägas vara sämre på skola B än på skola A. Tvärtom har det visat sig, till B skolans fördel, att i vissa fall har läraren fått eleverna att ändra åsikt om litteraturläsningens betydelse.

7.3.4 Skulle du ändra någonting för att kunna engagera eleverna bättre?

Alla utan en lärare från skola A svarar att det finns ytterligare saker som de skulle vilja göra för att engagera eleverna bättre och på skola B har två lärare (inget svar på den tredje) uttryckt sig vara ganska nöjda ändå med hur litteraturundervisningen går till.

En lärare på skola A syftar mot utomstående faktorer som kan ge stöd till litteraturundervisning, A9Es:

"... mer skönlitteratur i grundskolan och fler bibliotekarier för fler tips om böcker". Detta kan ju tyda på att hon är nöjd med sin egen insats men vill ha stöd av andra utanför sitt eget klassrum.

Svaret från läraren A 6 So, Jm sticker ut som insiktsfull:

"Just nu jobbar jag med motiverade och engagerade elever så ser jag inte att jag behöver göra det men om jag jobbade med elever som inte var så engagerade så hade jag nog försökt kanske och ta in mer lättlästa böcker eller lockat elever ifrån klasser som har god erfarenhet av läsningen komma och berätta... det är jättebra om de smittar av sig inom klassen men om man har en hel klass där det funkar dåligt med läsningen skulle jag kunna göra det på det sättet".

So läraren syftar mot en särbehandling av vissa elever, men faktum att hon inte behöver ändra sin undervisning på grund av den typen av elever som hon undervisar kan vara jämförbart med lärarna på skola B:

Här hade de lite svårare att svara på frågan eftersom dem, såsom So läraren på skola B verkade vara någorlunda nöjd med sina respektive insatser:

"Vad skulle det vara i så fall, jag vet faktiskt inte, om någon kommer med bra tips och idéer så provar jag gärna".

"Svårt att säga jag gör så gott man kan, låta de gå på teater, man skulle alltid kunna göra mer men det är också en fråga om tid".

So läraren från skola A ser inget behov av att förändra undervisningen eftersom eleverna redan verkar vara engagerade och motiverade samtidigt som lärarna på skola B inte heller tycker att det finns någon uppenbar förändring som skulle behövas, åtminstone inte just nu.

Sammanfattning

So läraren på skola A som undervisar de högpresterande, motiverade och engagerade eleverna verkade vara nöjd med sin insats och samma kan sägas om de lärarna på skola B. Det finns inte något som tyder på att lärarna på skola B är särskilt sämre i jämförelse med skola A och faktum att de är nöjda med hur undervisningen går till ger underlag till att säga att de håller en utbildning av jämförbar kvalitet.

7.4 Övriga kommentarer

7.4.1 Ett nytt läsprojekt i båda skolorna

Under intervjuerna fick jag höra om ett läsprojekt som hade införts i båda skolorna för att höja läseintresset bland eleverna. Projektet gick ut på att ge elever ett visst antal timmar i veckan där de kunde läsa skönlitteratur fritt och utan några krav. Lärarna i olika ämnen, som t.ex. naturvetenskap, matte, historia, osv. fick lämna över de första 20 minuterna lektionstid då eleverna kunde ägna sig åt sin roman. Därefter lämnades boken på en vagn för att lektionen skulle kunna börja tills nästa tillfälle då eleverna fick fortsätta med den utvalda boken igen. På skola A fick bara So elever delta i läsprojektet men enligt läraren på skola B kunde samtliga årskurs 1 elever få delta i läsprojektet. Enligt B35So blev litteraturläsning en del av dagen och att det är viktigt för alla ämnen att man faktiskt läser.

”... läsning är också en träning i koncentration att de stänger av omvärlden och sitter där och koncentrerar sig på det man gör och det behöver våra årskurs1 elever jätte mycket alltså, lära sig att koncentrera och då blir ju läsning någon typ av koncentration”

Att ett sådant program har fått starta i båda de här skolorna visar ett engagemang för litteraturläsning som inte har funnits tidigare och är ett positivt tecken på att medvetenheten om litteraturläsningens betydelse har stärkts gentemot tidigare år.

7.4.2 JAM Projekt på skolan B

Arbetet med skönlitteratur, film och teater i ämnet svenska kan skilda kulturella erfarenheter mötas och eleverna ges möjlighet att utveckla ett eget förhållningssätt till kultur och kulturella värderingar.³⁴ Kursplan svenska

En annan intressant upptäckt på skola B är det som kallas för JAM projektet. Jag fick inte riktigt klart för mig vad JAM stod för men jag fick i alla fall veta vad projektet handlade om. Det kan sägas vara en ytterligare överbryggande insats för elever med invandrarbakgrund och en annan chans att utnyttja deras särskilda förutsättningar. JAM är ett projekt som har som mål att föra ihop de här eleverna för att de ska kunna lära om varandras kultur. B35So:

” ... då har vi 22 elever som jobbar tillsammans... från Kurdistan, Iran, Irak, Bosnien, Latinamerika, Finland, alla de här i samma grupp, då är det ju så att skolan blir roligare, får eleverna lära sig mycket av varandra. Om man tar religion så har dem alla möjliga religioner i klassen. USA bomber i Afghanistan så har vi elever som kommer ifrån Afghanistan som sitter i klassrummet och som har sina släktingar där och kan ta, det är så många saker man lär sig om man går i en skola med massa olika sorters elever va. Att gå på en skola som den här tror jag skapar en balans och att förstå att det finns många sätt att leva det finns inte bara ett och det kanske inte är så att jag alltid har rätt, att mitt sätt är bäst utan det är att kunna lära sig och titta på andra människor och kanske inte värdera dem utan bara se att vi är olika va”

Den här extrainsatsen har egentligen inte något med litteraturundervisning att göra men det kan ändå vara relevant till den här undersökningen. Enligt kursplanen för svenska skall eleverna möta skilda kulturella erfarenheter och få möjligheten att utveckla ett eget förhållningssätt till kultur och kulturella värderingar.³⁵ Den här insatsen riktar sig precis mot detta mål. Den mångfacetterade kulturella upplevelsen som finns i den här invandrartäta skolan är en fördel som inte finns i den andra skolan och eleverna här drar säkert nytta av den skillnaden. Reichenberg skriver att, *”Det är följaktligen viktigt att elever med invandrarbakgrund blir medvetna om denna tillgång och att skolan tar tillvara och utvecklar dessa elevers speciella resurser”*³⁶. Här på skola B har de tagit till den chansen för att vända ett tillstånd som vanligtvis innebär ytterligare svårigheter till något positivt istället.

³⁴ Kursplan Svenska (hämtat från skolverket.se)

³⁵ <http://www.skolverket.se/sb/d/618>

³⁶ Reichenberg s. 151 (citerar Lahdenperä 2004)

8 Diskussion

8.1 Finns det jämlikhet i litteraturundervisning mellan de här två skolorna?

Den här undersökningen tyder på att en likvärdig undervisning i skönlitteratur förekommer mellan de här två skolorna. Jag har inte kunnat utläsa någon skillnad när det gäller de faktorerna som har varit i fokus under den här undersökningen. Eleverna erbjuds jämlika villkor i relation till deras särskilda förutsättningar och samtliga lärare visar en positiv inställning och en hög nivå av engagemang oavsett skola.

8.1.1 Undervisningstimmar/antal böcker

Frågan om undervisningstimmar/antal böcker möts av ett liknande svar vilket i de allra flesta fall uppgavs som en bok per termin. Undantaget visade sig vara en lärare på skola B som krävde ytterligare en bok under sammansatt två terminer men detta innebar ingen större skillnad och de respektive skolorna kan anses erbjuda liknande krav och villkor angående denna fråga.

8.1.2 Val av böcker

Angående val av böcker har samtliga lärare uttryckt att eleverna, i stort sätt, får välja fritt och många av dem har även angett att valfrihet kan vara nyckeln till en lyckad upplevelse i litteraturundervisning. Den enstaka skillnaden förekom med Lärare A8SpJm då hon uttryckte flera möjligheter angående val av romaner men det behöver inte nödvändigtvis innebära att eleverna på hennes kurs får en undervisning av högre kvalitet.

Valfrihet har visat sig vara en mycket positiv faktor angående hur eleverna upplever skönlitteraturundervisning. Enligt Arfwedson,

”Svaga läsare, varav många pojkar, identifierar sig som icke läsande personer. De värjer sig (när de kan) kraftfullt mot all påverkan och försvarar sig med att det är tråkigt att läsa böcker och tråkigaste av alla böcker är de som de möter i skolan. Denna uppfattning om böcker smittar också av sig på synen på den lärare som försöker förmå dem att läsa dem”.³⁷

Valfrihet är ett positivt sätt att motverka det här fenomenet och resultaten från den här undersökningen visar att lärarna i båda skolorna tar gärna den här vägen för att höja elevernas upplevelse av skönlitteratur. De villkor som möts av eleverna i de respektive skolorna angående den här frågan kan anses vara alldeles jämförbara.

³⁷ Arfwedson s. 39

8.1.3 Tillgänglighet till böcker

Enligt Johansson, Gullstam och Mott så har skolbiblioteken en, "... central roll i den nya gymnasieskolan och för elevernas självverksamhet i utbildningen"³⁸. I dessa skolor kan det konstateras att eleverna från båda skolorna har lika mycket tillgång till de böckerna som de vill läsa oavsett skolornas olika förutsättningar. Båda skolor har ett skolbibliotek och utöver det har eleverna tillgång till ett större bibliotek dvs. kommunens bibliotek för skola A och stadsbiblioteket för skola B som finns alldeles i närheten av de respektive skolorna. Samtliga lärare utom en har uttryckt att det inte finns något problem för eleverna att få tag i de dem böckerna som de vill läsa.

Att köpa in böcker verkar inte heller vara något problem och flera lärare från båda skolorna har uttryckt detta. På skola B görs det en extra insats där lärarna får köpa in skönlitteratur som eleverna med invandrabakgrund skulle kunna identifiera sig bättre med. Enligt kursplanen ska skönlitteratur, "... *hjälpa eleverna att förstå världen och sig själva*" och att den "... *ger kunskap om barns, kvinnors och mäns livsvillkor under olika tider och i olika länder*" På skola B har skolorna siktat mot att fylla ett särskilt behov genom att ge eleverna med invandrabakgrund all möjlighet att läsa de böckerna som de själva skulle finna intressanta och därmed ge dem möjligheten till en mer positiv upplevelse av skönlitteratur.

8.1.4 Lärarens attityd och engagemang

I frågan om lärarens attityd gentemot litteraturundervisning finns inget tecken att lärarna på skola B skulle vara sämre inställda än vad de är på skola A. Samtligas entusiasm och engagemang syns tydligt inte bara i de muntliga svaren men även i det övertygande sätt som de talar för sitt arbete. Enligt en rapport av skolverket är lärarens "entusiasm och engagemang" en viktig faktor för att elever med utländsk bakgrund skall kunna få möjligheter att utvecklas utifrån sina förutsättningar och behov.³⁹ Enligt rapporten framträder läraren också som den viktigaste länken i skolans vardag.⁴⁰ Lärarna på skola B har visat sig ha den entusiasm och engagemang i lika hög grad som dem på skola A.

Läraren B35 So har kommenterat om hur hon kan använda sig av film för att ge till de eleverna som har svårt att ta till sig äldre skönlitteratur så att de ändå kan få uppleva och förhoppningsvis skapa sig en bredare bild av verkligheten. Detta stämmer med Arfwedsons forskning där hon förklarar att "*De försök som gjorts har använt drama, där texten så att säga uppförs på nytt. Även visualiseringar av olika slag har använts för att hjälpa eleverna att "se" händelserna i en berättelse.*" "eleverna rapporterade bli mer engagerade och att de åtminstone fick en aning om textens mening".⁴¹

³⁸ Skolverket *Likvärdighet i skolan* s. 293

³⁹ Läroverket - *Utan fullständigt betyg* s. 58

⁴⁰ Läroverket - *Utan fullständigt betyg* s. 49

⁴¹ Arfwedson s. 39

8.2 Övriga faktorer

8.2.1 Lärartäthet

Lärartäthet som nämndes tidigare, (s. 8) har också visat sig vara en faktor som kan påverka elevernas presterande och särskilt dem med låga socioekonomiska förutsättningar. En rapport av Skolverket har visat att, ”... *studieresultaten för elever med låg socioekonomisk status är känsligare för variationer i lärartätheten än medelevernas resultat. Med stöd från tidigare forskning menar de också att en höjning av lärartätheten återigen kan ge god avkastning på lång sikt*”⁴² Lärartäthet är något högre på skola B än på skola A, (8,3 respektive 8,2) och detta kan vara ytterligare en faktor som stödjer jämlikhet mellan skolorna.

8.2.2 Läsprojektet

Läsprojektet som infördes i båda skolorna är konsekvent med nya forskningsresultat som talar för en skönlitteraturundervisning utan krav för betygsunderlag. Den internationella forskningen har kommit fram till att svaga läsare, eftersom de vanligen får uppgifter i samband med litteraturläsning, ofta upplever, ”en ovälkommen kontrollsituation med en betygsättande lärare i centrum”. De menar att, ”undervisningen primärt måste inriktas på att hjälpa svaga läsare att komma in i textens värld.”⁴³ Det är genom läsprojektet som eleverna har en chans att uppleva skönlitteratur som ett nöje och denna önskan har samtliga lärare betonat.

8.2.3 Program är en stor faktor

Under det här arbetet har ytterligare en faktor uppenbarat sig. Det finns en skillnad i hur de här lärarna utför sitt arbete men den skillnaden förekommer enligt vilket program man undervisar i snarare än i vilken skola. Samtliga lärare anpassar sig till elevens förutsättningar vilket enligt läroplanen är lärarens uppgift men lärarna i de teoretiska programmen kan utföra en undervisning som är mer mångfacetterade på grund av den typen av elever som undervisas. Läraren på skola A A6SpJm verkar ha många fler möjligheter i sin undervisning än de övriga lärarna och dessutom finner denna lärare inget problem som helst med att genomföra litteraturundervisningen. Övriga lärare har pratat om vissa svårigheter men alltid i samband med svåra elever eller elevgrupper.

8.2.4 Typer av böcker

Som diskuterats i sektion 4.2 så har vilken typ av bok inte stått i fokus för den här undersökningen. Läroplanen specificerar ett tydligt mål att möta eleverna på elevernas individuella förutsättningar och kunskapsnivåer. När man tittar närmare på de exempel som nämns när det gäller litteratur så kan man se en trend mot att i skola B läses ungdomslitteratur medan i skola A läses mer avancerad litteratur. Till exempel i skola B finns författare som Per Nilsson, Sara Kadefors, Peter Pohl, Håkan Nesser. På skola A finns exempel som Liza Marklund och Dave Pelzer, ”Pojken som kallades det” en roman som handlar om barn misshandel och som dessutom har varit på New

⁴² Skolverket - *likvärdighet i utbildning* s. 18

⁴³ Arfwedson s. 39

York Times "bestseller list". Att de två skolorna skulle skilja sig i denna bemärkelse stämmer väl överens med det faktum att eleverna på skola A har ett högre betygsgenomsnitt och därför väljer eller tilldelas lite svårare böcker.

Om en elev inte har kapaciteten att läsa böcker av svårare grad får han/hon välja en bok som är bättre lämpad till hans/hennes nivå. De allra flesta litteraturredaktörerna är överens om att boken måste anpassas till elevens förmåga för annars kommer det inte att bli något bra resultat⁴⁴. *"Texten kan antingen vara för lätt eller för svår för en läsare. I båda fallen upphör interaktionen och kommunikationen mellan läsare och text"*⁴⁵, och det är inte meningen med litteraturläsning.

En likvärdig utbildning och en utbildning som är lika är två separata saker. Det väsentliga är att eleven får en litteraturundervisning som är anpassad till sin individuella nivå och även särskilda förutsättningar.

9 Sista ord

"Sverige erbjuder eleverna en mer likvärdig utbildning jämfört med genomsnittet i OECD".

Skolverket⁴⁶

När jag började den här undersökningen hade jag verkligen tänkt att jag skulle märka en stor skillnad mellan de två skolorna i hur läraren uppfattade sin uppgift. På skola A skulle jag finna någorlunda nöjda lärare som talade en massa positiva saker om hur bra litteraturundervisningen är och den glada och positiva inställningen som fanns bland eleverna där. Det skulle vara tvärtom på skola B, där skulle jag träffa lärare som mer eller mindre befann sig i en kamp med besvärliga elever och en utbildningskvalitet där likvärdigheten stod på prov. I stället hittade jag duktiga och engagerade lärare på båda skolorna och kanske mest imponerad blev jag av läraren B35Sp:

"... det är roligt att undervisa på en skola när det funkar då med så många elever som har olika bakgrund". Fråga: Funkar det här på den här skolan? "Det är lite olika i olika klasser. Det också så att många elever har negativ erfarenhet med sig i bagaget och i stort sätt årskurs 2 och 3 brukar det fungera, årskurs 1 kan vara lite jobbigt... många är ganska svaga och det är svårt att få dem att plugga och de har ingen riktigt koll på hur man gör och så där så det kan var ganska jobbigt".

Trots svåra förhållanden tvekade hon aldrig i sina svar och hennes passion för arbetet lyste igenom.

⁴⁴ Arfwedson s. 20

⁴⁵ Arfwedson s. 20

⁴⁶ Skolverkets PRESSMEDDELANDE 4 november 2003

lägesbedömning 2003 visar stora skillnader och bristande likvärdighet

10 Referenser

Arfwedson, Gerd, B. (2006) *Litteraturredaktik från gymnasium till förskola*
Vetenskapsrådet 10378 Stockholm

Barros, Susana de Souza and Elia, Marcos F. (1997) *Physics teacher's attitudes: how do they affect the reality of the classroom and models for change?*
The International Commission on Physics Education I.S.B.N. 0-9507510-3-0
<http://www.physics.ohio-state.edu/~jossem/ICPE/D2.html>

Esaiasson, et al (2004) *Metodpraktiken* författarna och Norstedts Juridik AB
Stockholm

Lärarnas Riksförbund Rapport (2006) *Yttrandefriheten i skolan Elevernas attityder, värderingar och läsvanor* <http://www.lr.se>

Reichenberg, Monica (2005) *Gymnasieelever samtalar kring facktexter*
ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS Göteborg

Skolverket (1995) *Likvärdighet i skolan* Liber distribution, Stockholm

Skolverket (2006) *Vad händer med likvärdigheten i svensk skola? En kvantitativ analys av variation och likvärdighet över tid* Beställningsnr: 06:932 ISSN: 1103-2421
ISRN: SKOLV-R-275-SE

Skolverket pressmeddelande (2004) *Sociala skillnader är avgörande för elevers resultat*
<http://www.skolverket.se/sb/d/205/a/357;jsessionid=15B6C2D3E1F2BAC02BD998A7E9331115>

Skolverket pressmeddelande *Likvärdig utbildning* (2006)
<http://www.skolverket.se/sb/d/830/a/6345;jsessionid=A395D50BB250DE70EFE431B80B64E80E>

Skolverket pressmeddelande (2003)
Lägesbedömning visar stora skillnader och bristande likvärdighet
<http://www.skolverket.se/sb/d/246/a/344>

Skolverkets rapport nr 202 (2001) *Utan fullständigt betyg* ISRN SKOLV-R--202—
SE BESTÄLLNINGSNR: 01:657 Liber Distribution, Publikationstjänst, 162 89
Stockholm

Sveriges Landrapport (2006) *Likvärdighet i utbildningen*
ISSN 1650-3317 Edita Sverige AB,
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/05/91/67/7fc01786.pdf>

11 Bilagor

Hur väljs de böckerna som eleverna ska få läsa under kursen?

Läraren skola A	Svar
A9Es	De får välja väldigt mycket själva men att jag ska godkänna att det är en roman som passar kursen. Viktigaste är att de ska tycka att det är kul att läsa. Jag kan föreslå böcker och bibliotekarien kan hjälpa till.
A3Bf	Helt fritt. Inga restriktioner alls för de elever som aldrig har läst en bok och som hatar det så starkt är det ett sätt att få de att bara öppna en bok. De som är jätte duktiga kan välja svårare böcker.
A8Bf	Huvuddelen av böckerna väljs fritt av eleverna med vetorätt. Det viktigaste är att de ska engagera sig med boken och läsa färdig den.
A6SpJm	Antingen väljer eleverna ett tema ut efter mina förslag eller får bestämma jag att hela klassen ska läsa samma bok, eller så tar jag fram 5 – 6 titlar så får de slå om dem eller så kan de välja helt fritt. Alla de här sätten funkar bra men det beror på klassen och hur man förberedda sig.
A6SpEp	Det beror på syftet, vad man vill uppnå. ... på Ep, de killarna ... många som säga att de har aldrig läst en bok... då får de välja fritt. Syftet är bara att de ska läsa överhuvudtaget.
Läraren Skola B	
B25BfTp	I stort sätt är det fritt, ibland väljer jag nåt som är mycket centralt i litteraturhistoria eller på något sätt att jag tycker att det passar just här men jag rådfrågar eleverna om de vill ta den boken istället för valbar. Jag godkänner vad eleverna läser. Fråga: <i>de får inte läsa precis vad som helst?</i> Ja, det kan de göra
B35SpDr	Väldigt olika... de ska vara med själva och välja och då har jag frågat dem vilken typ av skönlitteratur de vill läsa och då har de sagt att de gärna läser skönlitteratur som har... icke europeiska rötter och då håller jag på att plocka ut nu som vi ska köpa in. Vi har haft ett speciellt projekt som jag har varit med... vi behöver ny skönlitteratur som är anpassad till de eleverna vi har. För årskurs 1 så har vi bestämt att vi ska göra boklådor för eleverna så att de ska få en klass på 25 elever kanske ska få en boklåda med 40 ungdomsböcker... 5 av varje... de ska få välja och låna och läsa och låna och läsa. Våra elever har ju ganska liten läsvana och det är väldigt viktigt att de läser böcker som de kan identifiera sig med och därför måste man byta ut skönlitteraturer. De får läsa hur mycket de vill, de kan läsa hur många böcker som helst och sen så får de då ett papper efteråt... sen får dem frågor på det (boken som de har läst) och då är det den typen av frågor som är mera analyserande, ingen recension eller nånting sånt där va' utan... Hur tolkar du skriften? Det är lite mera såna reflekterande frågor och sen lämnar in de och sen kan de ta en ny bok och så får de tillbaka det av mig då. Det viktiga är att de får läsa den typ av boken de själva vill läsa för läsningen är så viktigt.
B20SpBf	Fritt val

Är dessa böcker lätt tillgängliga för dem

Läraren skola A	Svar
A9Es	Oftast är det så att många elever läser samtidigt och böckerna blir utplockade på biblioteket.
A3Bf	Ja visst, på biblioteket finns där ganska bra böcker
A8Bf	Vi har kommunbiblioteket nära
A6SpJm	antingen finns de här på skolan, eller så har vi haft... att köpa in böcker, eller så får de låna på biblioteket. Det brukar inte vara något större problem för dem. Finns där ganska mycket pengar för att vi kan köpa in... varje gång jag har önskat böcker så har jag fått köpa in det.
A6SoEl	Ja det tycker jag... biblioteket... vi kan köpa in.
Läraren Skola B	
B25BfTp	Ja, i skolbiblioteket eller stadsbiblioteket. De behöver inte köpa. <i>Har skolan resurser, är det svårt att köpa in böcker?</i> Nej det är inte svårt och vi köper varje år, jag upplever inget krångel med att köpa in böcker
B35SpDr	Nej inga problem och nu har vi fått extra pengar
B20SpBf	Ja

Upplever du detta som ett roligt moment under kursen? Besvärligt? Varför?

Läraren skola A	Svar
A9Es	Jätte roligt men det som är besvärligt är att få de eleverna som hatar att läsa att läsa nåt som passar de. Det är väl det som är jobbigt och besvärligt. Har man en klass där många tycker om att läsa då är det otroligt roligt.
A3Bf	Dels, ja tycker att det är väldigt, väldigt roligt att få de intresserade av att läsa överhuvudtaget, tycker inte att det är särskilt roligt att behöva analysera litteraturen men för läsoplevelsen är det otroligt roligt
A8Bf	Jag tycker personligen om att läsa böcker och jag vill att de ska tycker nåt liknande. Det besvärliga är att man förväntas göra någonting med boken. Hur pass djup ska analysen var eller det viktigaste... att de har läst boken och att man gör en mindre uppgift. Det är en pedagogisk uppmaning att fånga de elever som inte är redan med på tåget.
A6SpJm	Jag tycker att det är kul. Jag tycker inte att det är besvärligt. Jag tycker att det är roligt och jag tycker att jag har sett många elever som inte varit intresserade av att läsa, de har blivit intresserade och det är... förespråka stor valfrihet även om det kan ställa till lite... som lärare så tycker jag att det är viktigt att de får läsa en bok som de tycker om och böcker som de inte tycker är roliga då vill jag att de säga till mig så de får chans att bytta för det finns ingen anledning att kämpa igenom 300 sidor ut av en bok som du inte känner att du tycker är kul.
A6SpEp	Ja roligt särskilt kursen där man läser lite lättare böcker
Läraren Skola B	
B25BfTp	Jag tycker att det är roligt personligen eftersom jag läser själv. Kan det bli lite svårt ibland om de är motvilliga att läsa men oftast inte för att, lär de och välja själva vad de läser så vill de läsa.
B35Sp	Kan vara besvärligt... kanske inte så besvärligt men det har blivit lite annorlunda för att eleverna idag har väldigt svårt att tillgodogöra sig gammal lite äldre litteratur så man får ge dem, man kan använda film, TV... till exempel om jag hålla på att läsa grekiskt antik så... så gick på att man se på en film som skildrar lite granna... delar av den så att den blir mera allmänbildning en litteraturläsning idag när det gäller gamla litteraturer. Det viktiga är ju att du hitta böcker som de tycker är roliga, så att de kommer in i dem va, då är det inte svårt att få de att läsa.
B20SpBf	Ja då, Det finns få som inte orka och man får variera uppgifter. De svåra får redovisa muntlig och ensam. Tvinga inte, byt bok!

I förhållandet till kursplanen hur stor frihet har du angående skönlitteraturundervisning?

Läraren skola A	Svar
A9Es	Jag tolkar den ganska fritt.
A3Bf	Jätte står frihet. Det står i kursplanen at eleverna ska ägna sig åt skönlitteratur men inte vad eller när eller hur eller hur mycket. Det är jätte bra
A8Bf	Jag har tolkat och svar att jag har stor frihet. Mitt uppdrag är att eleverna ska läsa och då tar jag väl friheterna att inte enbart erbjuda det som förväntas kanske inom de restriktiva kurserna utan mitt mål är att de läser och att de får en lustfylld upplevelse.
A6SpJm	Jag tycker att jag har jätte stor frihet
A6SpEl	Stor frihet, vi har ingen litterärkanon
Läraren Skola B	
B25BfTp	Jag har jätte stor frihet eftersom det inte står någonting, vilka böcker vi ska läsa det står bara antalet
B35Sp	Man har mycket frihet man kan anpassa sig till det
B20SpBf	Inget svar

Vad vill du uppnå som lärare med detta moment

Läraren skola A	Svar
A9Es	Att de ska tycka att det är kul och läsa för det öppnar ju upp så himla mycket både språkligt och kulturellt eller känslomässigt. Eleverna får lära sig reflektera och läser mellan raderna. Jag lyckas ibland men ibland inte det beror på vad det är för grupp. Att få en enda besvärlig elev att tycka om att läsa då har man vunnit allt.
A3Bf	Uppfyller de målen på kursplanen men även att eleverna kunna tänka sig att låna en bok när de går ut härifrån. Att de inte är rädda för texten.
A8Bf	Att de läsa och att de kommer att fortsätta även efter det att jag be de att göra det.
A6SpJm	För det första att de inser att det är roligt att läsa och att de få en aha upplevelse och sen att de träna sig att se språket och det i sin tur leder till att bli duktigare att skriva och tala. Den fyller många funktioner.
A6SpEp	Massor av olika mål. ...de ska se det här att det är skönt att läsa en bok, att man kan få många upplevelser, att man kan relatera till saker man har varit med om... istället för att sitta vid datorn som många gör, lära sig om samtiden och då tiden, språkutveckling
Läraren Skola B	
B 25BfTp	Jag vill att de läser mer, det är primära målet... att de ska läsa hela tiden... efter skolan också, alltid. När sitter sig på bussen eller spårvagn ska de ha boken näven och läsa på vägen hem. Jag tycker att det är viktigt för elever med andra modersmål eftersom jag har svenska som andraspråk tycker jag är det ytterst viktigt att de läsa så mycket som möjligt utanför läxböcker för att de utveckla i språket på det visset också
B 35Sp	Att de ska få alltså läseintresse för det påverka... allt möjligt och tycker att det roligt att läsa en bok är ju så viktigt och sen utveckla det deras tankande och de får skriva, reflektera om det de har läst och jag kan säga att det påverka deras prestation i de andra ämnen det är så viktigt.
B 20SpBf	Få igång läseintresse

Är det ett särskilt viktigt moment jämfört med andra I kursen?

Läraren skola A	Svar
A9Es	Ja absolut, jätteviktigt, språkutveckling och den kulturella förståelsen
A3Bf	Nej inte, skönlitteratur är en väg dit
A8Bf	Att de ska få en inblick i människors olikhet och olikhet i villkor, en förståelse att världen innehåller väldigt mycket mer än vad de ser. Det här är på ett sätt det viktigaste, får de igång sin läsning så får de så mycket mer på köpet.
A6SpJm	De påverkar varandra, det blir en domino effekt av det. Alla är som kuggar i varandra... och det påverkar i sin tur nästa grej
A6SpEl	Det är jätte viktigt. Många gånger om man läsa i tema så läsa man en bok och så läsa man en artikel... se man kanske en film... men ser att allting hör ihop... man läser i ett sammanhang
Läraren Skola B	
B25BfTp	Jag tycker att skönlitteratur är viktigare än allt annat i svenskan. Det ger så mycket mer. När man läser mycket utvecklas man i språket och man lär sig skriva på samma gång. Man blir bättre skrivare när man läser mycket.
B35Sp	... om man är svensk lärare så vill man få de att hänga ihop de alla andra moment. Om du läser till exempel om språk vilket gör lite språkhistoria, har man möjlighet och plocka in skönlitteratur som hänger ihop med det så kan man göra det och om du väl läsa låta dem skriva ett förhållande till det... man på nåt viss få ämnet att hänga ihop så att det inte blir så avhuggit i olika delar utan att det blir en enhet. Det viktiga med att man läsa gamla litteraturer att man kontrastera den mot den tiden vi lever i och att de även får lite historiekunskap från tiden litteraturen skrevs så de förstår va. Så jag... det är svårt att säga ska de göra muntlig redovisning så kan de göra det om någonting som är ihop med litteraturen alltså det går och göra svenska till en helhet tycker jag så de inte upplever det som så avhuggit utan att det hänger ihop.
B 20SpBf	Viktigaste moment

Hur tror du att eleverna upplever skönlitteraturundervisning?

Läraren skola A	Svar
A9Es	Generellt tycker jag att de upplever det bra. De kan tycka att det är en otrolig seger när man har läst färdigt. Det gäller att sätta rätt bok på rätt person. Det är så olika på olika program de som gå på natur program är läser mycket medan de som har praktiska kurser läser inte alls och de kan uppleva litteraturundervisning som negativt.
A3Bf	Blandat, de som tycker om det säger inget, de som inte tycker om det, det är de som hörs. Det är ingen som verkligen vägrar rent för att det är tråkigt.
A8Bf	Ibland är det tufft för de men jag tycker att jag har vunnit dem, de köper de kriterierna jag sätter upp och förutsättningarna, de tycker att det är schyst. Välja en annan bok gärna, en som man kommer att läsa färdig. Hitta ett sätt att möta dem där de är och just den här gruppen (Bf) har jag hittat det
A6SpJm	Jag tror att de upplever det positivt eftersom de dels har frihet att många gånger var med och bestämma vilket ämne eller vilket tema eller författare vi ska jobba med... och att de får byta ut en bok som de tycker är tråkig. Jag vill att lusten och glädjen ska var viktigt för dem.
A6SpEl	Elever överhuvudtaget tycker inte att det är så roligt att läser böcker egentligen... det beror på vilket program... många tycker eller prioritera datorn (TV:n) istället.
Läraren Skola B	
B 25BfTp	De flesta gillar att läsa eftersom de får välja själva. Jag vet inte om det skulle vara lika roligt om det var bestämde böcker att de här måste ni läsa. Jag tror inte det. Lite negativt är det om läsandet går ut på att det ska redovisas på något sätt som det ofta är i skolan. Där faller väldigt mycket tycker jag så att dem... det som jag tänker på är att de når inte till tillräckligt goda resultat för någonstans blir det fel oavsett hur jag försöker undervisa att till exempel skriva recension eller vad den nu är och det tycker jag inte om, läsning ska vara roligt det ska vara nöje och inte att man presterar någonting efteråt som det är i skolämnet. Den produkten blir att man tvingas till det för att det är det man får betyg på så att säga men jag vet inget annat sätt att man ska kunna göra det för hur vet en lärare vad som har gjort... det är lite dilemma där
B 35 Sp	Svårt att säga, hittar man bara böcker som de tycker om så tycker de att det är roligt och läsa sen är det en del som läsa så långsamt så att de har svårt att koncentrera sig men man får hitta bara bra böcker. Även om det är massor som har lite dålig svenska så är tröskeln ändå ganska bra. Det får inte vara för svår text... den texten som de har väl svårt för är det ofta kanske tidningstext och facktext på ett annat sätt va argumenterande text, resonerande text, argumenterande text är mycket svårare för dem än skönlitteratur.
B 20SpBf	Positivt. Tvinga inte, bytt bok

Tycker de att litteraturundervisning är roligt?

Läraren skola A	Svar
A9Es	Om man se på program så är det vissa som tycker att det är roligt och vissa som inte tycker det.
A3Bf	De tycker inte att det är roligt utan de känner nog att det verkligen är ett måste.
A8Bf	Den är väldigt svår den frågan, det är väldigt olika från person till person. Den klassen som jag tänker på nu (Bf) har jag haft under två år och jag ser att det händer saker. Goda strategier och om en elev har svårt att ta sig igenom boken kan hon välja cd boken plus boken för att kunna läsa igenom. Men att de här en stor frihet och jag möter dem där de är.
A6SpJm	Min erfarenhet är att de tycker att det är roligt och att få en sån elev (som inte tycker om att läsa) till att läsa och tycker att det är kul så jag mig väldigt nöjd och belåten, det här hänt flera gånger... en aha upplevelse.
A6SpEl	Ibland har jag haft elever som inte läser mycket böcker innan... som en elev som kom tillbaka efter att han hade läste den här boken och sa att det var jätte kul... det var jätte roligt och jag lever på den än idag och det var för två år sen
Läraren Skola B	
B25BfTp	Ja det skulle jag kunna säga
B35Sp	Ja om det är bra böcker och de tycker att det är roligt att skriva om det de har läst alltså reflektera över det och hur skulle du handla den där situationen är det nåt som du kommer och tänka på hade du varit med om liknande saker och så där så att de relatera lite till sig själva
B20SpBf	Ja, dem allra flesta tycker om det

Förstår eleverna att litteraturundervisning är viktigt?

Läraren skola A	Svar
A9Es	Vi prata inte så himla mycket om det utan de gör det för att jag säga till dem att de ska göra det.
A3Bf	Inget svar
A8Bf	Väldigt öppet för de. En del av dem
A6SpJm	Det beror på vilket program, de eleverna som läser på samhällsprogram... jag tror att de inser vikten av det för vi prata mycket om tidningsläsning och bokläsning och bildning och för dem är det viktigt. ... på media programmet, ett praktiskt program, de eleverna har inte förstått visen med det på samma sätt. ... de har ju vart ingen som skulle läsa i alla fall och jag har ju valt andra böcker för dem men de har inte tyckt att det var lika roligt
A6SpEl	De som är medveten... som är reflekterande de förstår att det är viktigt men sen finns där dem som inte alls tycker att det är viktigt det är nåt som de måste göra... individerna på programmet beror det på lite. De som jobba på el programmet, de är inte alltid så förtjust i svenska... de vill jobba praktiskt och många säger att svenska är dör tråkigt... de har alltid tyckt att svenska ha vart tråkigt. Det är en uppmaning.
Läraren Skola B	
B25BfTp	Jag tror att de flesta förstår att det är viktigt eftersom jag brukar tala om för dem hur viktigt det är för språket har de inte fått veta det innan så...
B35Sp	Nej det tror jag att inte de gör, jag tror inte att de fatta riktigt hur mycket du utveckla jag tror inte att dem förstår det. Läser de mycket och hitta man bra böcker så märker dem men de kanske inte förstår att det hänger så mycket ihop med att man läsa
B20SpBf	Inget svar

Skulle du ändra någonting för att kunna engagera eleverna bättre?

Läraren skola A	Svar
A9Es	Mer skönlitteratur i grundskolan och fler bibliotekarie om fler tips om böcker.
A3Bf	Nej det är bra som det är att ha skönlitteratur som ett sätt att nå målen
A8Bf	Jag försöker hela tiden och hitta nya vägar
A6SpJm	Just nu jobbar jag med motiverade och engagerade elever så ser jag inte att jag behöver göra det men om jag jobbade med elever som inte var så engagerade så hade jag nog försökt kanske och ta in mer lättläste böcker eller lockat elever ifrån klasser som har god erfarenhet av läsningen komma och berätta... det är jätte bra om de smita av sig inom klassen men om man har en hel klass där det funkar dåligt med läsningen skulle jag kunna göra det på det sättet
A6SpEl	Ja det är lite gran med det här läsprojektet. Det kunde vara nämligen att får läsa 50 sidor och prata om då så kanske kan de engagera varan i detta... kanske någon tycker att den skulle jag också vilja läsa.
Läraren Skola B	
B25BfTp	Vad skulle det vara i så fall, jag vet faktiskt inte, om någon kommer med bra tips och ide så pröva jag gärna
B35SpDr	Svårt att säga jag gör så gott man kan, låta de gå på teater, man skulle alltid kunna göra mer men det också en fråga om tid
B20SpBf	Inga svar